

علل افت دانش آموزان مقطع ابتدایی

زهرا میرشاهی

لیسانس آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شادگان

زهرا میرشاهی

لیسانس آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد

چکیده:

برخی از کودکان به محض اینکه از شکم مادر بیرون می آیند، می دانند که چه می خواهند و چگونه آن را بیان کنند، در حالی که بعضی دیگر مشکلاتی بزرگ دارند که آنچه را می خواهند و یا نیاز دارند را بیان نمی کنند. به عنوان دانش آموزان، به نظر می رسد که برخی از بچه ها توانایی بالایی برای سازگاری با هر موقعیتی دارند. اولین چیزی است که وقتی پدر و مادر می شوید، یاد می گیرید، خطر کمک بیش از حد این است که او مستقل نخواهد شد پس اگر تکالیف فرزندتان را انجام می دهید، او قادر نخواهد بود کاری را در یک آزمون یا تست انجام دهد. معلمان توصیه می کنند که والدین تنها زمانی باید وارد عمل شوند که فرزندشان گیج شده باشد و یا قادر به تکمیل تکلیفش نباشد در این مثال، در صورت امکان، مفهوم را مجدداً توضیح بدهید و سپس آن ها را وادار به تکمیل تکلیف خود کنید. کودکان باید همیشه از شما درخواست کمک کنند، اما وقتی بزرگ تر می شوند، کم تر به کمک شما وابسته می شوند. زمانی که یک دانش آموز وارد دبیرستان و راهنمایی می شود، هدفش باید مستقل شدن باشد؛ مشارکت روزانه باید حداقل و رزرو شده برای زمانی باشد که او قادر به پیدا کردن اطلاعات مربوط به خودش نیست. اگر پایه و اساس محکمی در مدرسه ابتدایی قرار داده شود، دانش آموز متوسط به تدریج استقلال بیشتری را به دست خواهد آورد و در پایان دبیرستان باید قادر به آماده سازی برای تست ها، تکالیف کامل و مطالعه برای امتحانات با برانگیختگی کمی باشد. برای کودکان توانمند متفاوت، والدین ممکن است هنوز نیاز به کمک به تمرکز، مدیریت زمان و موضوعات سازمانی کودک داشته باشند. کودک با "تحصیلات ویژه" نیز باید مهارت های دفاعی را توسعه دهد؛ او باید آماده باشد تا زمانی که موقعیتی برای یادگیری مساعد نیست، صحبت کند با این حال، کمک زیادی در این زمینه ها ممکن است منجر به عقب کشیدن تیم آموزش ویژه شود که باید مامور اصلی برای کمک به کودک شما برای رسیدن به این مهارت ها باشد.

کلمات کلیدی: مدرسه، افت تحصیلی، دانش آموز، مقطع ابتدایی

مقدمه

سازمان بزرگ آموزش و پرورش در ایران با یک مشکل آموزشی به نام «افت تحصیلی» دانش آموزان در مقاطع مختلف روبروست. پدیده افت تحصیلی دانش آموزان که به یک مساله فراگیر و گسترده در جامعه تبدیل شده است، مانعی جدی برای رسیدن به اهداف عالی آموزش و پرورش می باشد که مقامات رسمی کشور را به چاره جویی و اقدام عملی در جهت اصلاح و یا پیشگیری آن وا می دارد. افت تحصیلی مساله ای نیست که بتوان آن را نادیده گرفت، چرا که از سا ها قبل این پدیده در نظام آموزشی ما وجود داشته و تا الان ادامه دارد. این امر باعث شده تا عده زیادی از دانش آموزان، اصطلاح ریزشی و ریزشی مضاعف رابه خود بگیرند و برخی هم به علت عدم کشش درسی دچار ترک تحصیل بشوند. افت تحصیلی دانش آموزان یک موضوع کلی و گسترده است که برای کشف عوامل آن،

گروهی بزرگ از محققان لازم است که با هزینه بسیار زیاد و همچنین با صرف زمانی طولانی به تحقیق مشغول شوند و چه بسا مشکلات بسیاری هم از جنبه های مختلف باعث کندی حرکت آنها شده و به علل متفاوت بودن شرایط و موقعیت مکانی و اجتماعی و فرهنگی و غیره نمی توان به دلایل ثابتی که همه کشور را در برمی گیرد رسید.

افت تحصیلی در کشور ما نیز رقم قابل توجهی را تشکیل می دهد و هر سال این پدیده به صورت مردودی، ترک تحصیل زودرس و یا مواردی دیگر، مقدار بسیار زیادی از منابع و استعداد های با قوه انسانی و مالی جامعه ما را تلف نموده و آثار شوم و ناگواری در حیات فردی و خانوادگی و اجتماعی بر جای می گذارد و نابسامانی های اجتماعی فراوانی را بوجود می آورد. (دسترنج، بلوکی، موذن، ۱۳۹۲)

این پدیده نامطلوب برای کل جامعه مسله جدی ایجاد کرده که در مواردی ریشه در کیفیت نظام آموزشی ما داشته و اذهان متفکران اجتماعی، برنامه ریزان کتاب های دولتی، مربیان آموزشی، جامعه شناسان، روانشناسان، خانواده ها، سیاستمداران و غیره را به خود مشغول داشته است. افت تحصیلی شامل جنبه های مختلف شکست تحصیلی، چون غیبت مطلق از مدرسه، ترک تحصیل قبل از موعد مقرر، تکرار پایه تحصیلی، نسبت میان سنوات تحصیلی دانش آموز و سال های مقرر آموزش و کاهش کیفیت تحصیلات می شود. منظور از افت تحصیلی کاهش عملکرد تحصیلی و درسی دانش آموز از سطح مورد انتظار و رضایت بخش به سطح نامطلوب است. افت تحصیلی یعنی اینکه دانش آموز در هنگام تحصیل بعد از یک دوره موفقیت تحصیلی یا متوسط، به تدریج ظرفیت یادگیری او کاهش یافته و یا تکرار پایه تحصیلی داشته باشد. به طور کلی نمرات او نسبت به ماه قبل یا سال های قبل سیر نزولی محسوس از خود نشان می دهد. افت تحصیلی به عنوان شاخص اتلاف آموزشی، از نظر مفهوم عام به هرگونه ضعف در سواد آموزی و یا وجود بیسوادی گفته می شود. اما از نظر مفهوم خاص عبارت از محقق نشدن انتظارات آموزشی و شکست در اهداف آموزشی است و نابسامانی در فرآیند یاددهی یادگیری را در برمی گیرد. ناکامی های تحصیلی به شکل گریز از مدرسه، تجدیدی، مردودی و ترک تحصیلی و... خود را نشان می دهد.

افت تحصیلی

آموزش و پرورش یکی از قدیمی ترین نهادهای اجتماعی است که از بدو تشکیل زندگی گروهی انسان و در پاسخ به نیاز انسان ها در روابط متقابل به شکل ابتدایی خود وجود داشته است (فومنی، ۱۳۸۲). از دیدگاه دورکیم، آموزش و پرورش واقعیت اجتماعی است و نقش آموزش و پرورش وارد کردن و جادادن فرد در نظام اجتماعی است. به نظر او در هر جامعه ای آموزش و پرورش متناسب با اهداف و ارزش های آن جامعه است. محتوای آموزش و پرورش از جامعه ای به جامعه دیگر و از یک عصر به عصری دیگر فرق می کند. آموزش و پرورش وسیله ای برای رسیدن به هدف است (Z). این جامعه است که هدف را تعیین می کند نه فرد. از دیدگاه دورکیم کارکرد آموزش و پرورش حفظ ثبات جامعه و اجتماعی کردن فرد است. به اعتقاد او ارزش های اخلاقی (که بر اساس و بنیان اجتماعی اند) از طریق نهادهای آموزشی، تثبیت می شوند و بقا و دوام می یابند. (شارع پور، ۱۳۸۳) دورکیم هم خوانی و مطابقت ساختار آموزش و پرورش با ساختار جامعه را در مقایسه جامعه ساده ابتدایی با جامعه پیچیده صنعتی، نشان می دهد و معتقد است، پیدایی نظام های دولتی آموزش و پرورش عمومی که آموزش های عالی تخصصی نیز ملازم آنهاست، در واقع، مشخصه جامعه ارگانیکی است و در جوامع جدید دولت باید هدایت کلی آموزش و پرورش رسمی را به عهده گیرد و تضمین کند که آموزش و پرورش بازتاب آرمان ها و اصولی است که جامعه آنها را پاس می دارد و نیز اطمینان دهد که کودکان برای ایفای نقش هایی که در تقسیم کار تخصصی خواهند داشت، آموز می بینند (علاقه بند، ۱۳۸۲).

وظیفه اصلی آموزش و پرورش تعلیم و تربیت است و تعلیم و تربیت از دیدگاه اقتصادی نوعی سرمایه گذاری به شمار می رود. لذا باید در صدد بود تا چنین سرمایه گذاری عظیمی که بخش عمده ای از سرمایه های کشور را به خود اختصاص می دهد. صحیح برنامه ریزی گردد تا ضایعات آن به حداقل برسد بدین جهت هرگونه ضایعه ای که موجب تلف شدن سرمایه شود و نتیجه مطلوب از آن بدست نیاید «افت» نامیده می شود. چرا که هر ساله ده ها میلیارد ریال بودجه کشور را به هدر می دهد و نیروهای بالقوه انسانی جامعه را از آموزش و پرورش خارج می کند و به این ترتیب عظیم ترین سرمایه های جامعه که همان نیروهای انسانی بی ثمر می ماند.

یکی از مهمترین مسائل اجتماعی در میان دانش آموزان در نظام آموزش و پرورش، بحث «تکرار پایه» است که مستلزم سرمایه گذاری های اضافی و زیادی است. بحث تکرار پایه در نظام آموزش و پرورش بحث جدیدی نیست. پدیده ای است که از ده ها سال قبل در نظام آموزشی وجود داشته است، روندی که ما از آن به عنوان «افت تحصیلی» یاد می کنیم. مساله ی افت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش یکی از مهم ترین مسائل نظام های آموزشی در اغلب کشورها می باشد و منابعی که از این راه تلف می شود، خواه به صورت عمر انسان ها باشد ی به صورت منابع مادی و مالی هرساله رقم قابل توجهی را شامل می شود. به طوری که بهبود کارایی نظام آموزشی، تا اندازه بسیار زیادی، موقوف به جلوگیری از اتلاف یا کاهش افت تحصیلی است (پورقاز، ۱۳۸۰).

سازمان یونسکو مفهوم افت تحصیلی را به تکرار پایه، ترک تحصیل زودرس و کاهش کیفیت تحصیلی افراد نسبت می دهد (یونسکو، ۱۹۸۴). شایان ذکر است که صاحب نظران حوزه تعلیم و تربیت، افت تحصیلی را به افت کمی و افت کیفی تقسیم می کنند. افت کمی عبارتست از درصد دانش آموزان یک دوره آموزشی که به سبب مردود شدن با ترس تحصیل نتوانسته اند، آن دوره را با موفقیت بگذرانند. منظور از افت تحصیلی کیفی، نارسایی در رسیدن به هدف های تعیین شده و یا عدم تحقیق بخشی از این هدفهاست. بنابراین تفاوت بین دانش و مهارت فارغ التحصیلان یک دوره آموزشی و هدف های تعیین شده برای این دوره، افت کیفی را نشان می دهد. معمولاً مشاهده می شود که میزان ترک تحصیل کرده ها و افرادی که مردودی، در پسران بیشتر از دختران است و یکی از مهم ترین دلایل آن می توان به این نکته اشاره کرد که دختران اوقات فراغت خود را در خانه می گذرانند، فرصت و امکان سرگرمی در بیرون از منزل را کمتر از پسران دارند و بیشتر مطالعه می کنند. (منادی، ۱۳۷۲)

عوامل افت تحصیلی

عوامل افت تحصیلی را بر دو نو تقسیم نموده اند - ۱- عوامل داخلی - ۲- عوامل خارجی

عوامل داخلی

عواملی هستند که عمدتاً مربوط به خود سازمان آموزش و پرورش می باشد و از دورن سازمان سرچشمه می گیرد مانند نامتناسب بودن هدف ها و محتوای برنامه با نیازهای، استعدادها و علایق فراگیران، نامناسب بودن روش های برنامه ها و امکانات آموزش و پرورش با محتوای برنامه ها، نامتناسب بودن فضای آموزشی مدرسه و کلاس و غیره.

عوامل خارجی

عواملی هستند که مربوط به خود نظام آموزش و پرورش نمی شوند. بلکه خارج از نظام آموزش و پرورش بر کار این سازمان تاثیر می گذارد و باعث افت تحصیلی دانش آموزان می شوند. از جمله این عوامل می توان به: فقر و محرومیت اقتصادی، شرایط و عوامل فرهنگی و اجتماعی، شرایط عوامل و خانوادگی و توزیع نامناسب امکانات آموزشی اشاره کرد. البته باید یادآور شویم که این عوامل از یکدیگر جدا نبوده و بر هم تاثیر متقابل دارند و نمی توان هر کدام از اینها را به طور جداگانه مورد بررسی قرار داد. (معیری، ۱۳۷۰)

علل افت تحصیلی در دانش آموزان

۱- عوامل مربوط به خود دانش آموز

- عوامل فیزیولوژیکی و جسمی مانند ضعف بینایی و شنوایی و غیره

- عوامل ذهنی و روانی مانند میزان هوش و قدرت حافظه و سلامت روانی
 - نداشتن هدف واقعی و عینی و روشن از تحصیل
 - عدم انگیزش درونی برای تحصیل و مطالعه
 - نداشتن اعتماد به نفس کافی
 - ضعف اراده در تصمیم‌گیری‌های تحصیلی و مطالعه و اجرای تصمیمات
 - عدم برنامه‌ریزی دقیق از لحاظ زمان و میزان مطالعه روزانه
 - نداشتن روش مطالعه مناسب برای دروس مختلف
- ۲- عوامل مربوط به خانواده

- اختلاف خانوادگی و خانواده آشفته ، طلاق فیزیکی یا روانی والدین ، وجود نامادری یا ناپدری و غیره
- اختلاف فرزندان با خانواده مانند لجبازی با والدین و اعتراض به جو خانواده
- وابسته و متکی نمودن فرزندان به والدین در امور درسی و تکالیف منزل از دوران ابتدایی
- تحقیر، سرزنش و مقایسه نادرست فرزندان با همسالان موفق و در نتیجه پایین آوردن اعتماد به نفس و خود پنداری آنان

موارد فوق الذکر از دلایل عمده افت تحصیلی مخصوصاً در دانش‌آموزان دوران دبستان وابستگی آنها به والدین است. مثلاً وابستگی ای که در دوران ابتدایی بین والدین و فرزندان شکل می‌گیرد. وقتی آن نیروی کمکی به هر شکل یا علتی نتواند دیگر به آنها کمک کند آن وقت زمینه افت تحصیلی در فرزند شما به وجود می‌آید. از آنجا که وابستگی به مرور زمان شکل می‌گیرد قطع وابستگی نیز باید در طول زمان صورت بگیرد. کودک شما باید روزی روی پای خود بایستد و بتواند تکالیفش را به تنهایی انجام دهد ، ولی عادت دادن او به این که همیشه کسی ، دوستی یا قوم و خویشی است که در دروس مدرسه به آنها کمک کند این تفکر که همیشه کسی برای تکیه کردن وجود دارد را در ذهن او تقویت می‌کند و سرانجام با از بین رفتن این تکیه‌گاه تحصیلی نشانه‌های افت تحصیلی در کارنامه فرزند دانش‌آموز شما جلب توجه می‌کند. این به این معنی نیست که اصلاً به دانش‌آموزان خود کمک نکنید بلکه هدف شما از کمک باید این باشد که او را در شرایطی قرار دهید که اگر وضعی دارد روی پاهای خود بایستد. البته اگر شما به طور ناخواسته کودک تان را به خود وابسته کرده باشید با اولین تلاش نمی‌توانید شرایط لازم را برای داشتن استقلال تحصیلی در او به وجود بیاورید و حتی ممکن است قطع کمک‌های آموزشی شما سبب افت تحصیلی موقت فرزند دانش‌آموزتان شود، ولی این دوره مدت زیادی به طول نخواهد انجامید؛ البته شما باید زمان مناسبی را برای قطع کمک‌های آموزشی خود انتخاب کنید. برای مثال در جریان امتحانات نباید یک‌دفعه پشت فرزند خود را خالی کنید. بهترین زمان برای این کار وقتی است که امتحانات جدی در پیش روی فرزند دانش‌آموز شما وجود ندارد. اگر والدین ، فرزندان خود را به جای یادگیری در مدرسه به یادگیری در محیط خانه وابسته کنند برای همیشه معلول یک علت بزرگ باقی خواهند ماند.

۳- مشکلات خانوادگی

دعواهای خانوادگی زن و شوهر و تداوم آنها یکی از عواملی است که بشدت سبب تضعیف روحیه و افت تحصیلی دانش آموزان می شود . از آنجایی که کودکان در چنین لحظاتی زود انرژی و توان خود را از دست می دهند و نمی توانند همزمان با تحصیل بار مشکلات خانوادگی را نیز به دوش بکشند خسته و ناتوان می شوند و اولین آثار خستگی روحی آنها را می توان در کیفیت نمرات درسی آنها مشاهده کرد. والدین نباید در چنین شرایطی از فرزند دانش آموز خود توقع نمرات خوب داشته باشند و به او بگویند این دعاها ربطی به تو ندارد. چنین چیزی غیر ممکن است زیرا فرزندان جزیی از محیط خانواده هستند و هر چیزی چه مثبت چه منفی تاثیرات زیادی روی آنها در محیط خانواده خواهد داشت . این وظیفه والدین است که مراقب روحیه فرزندان دانش آموز خود باشند تا مانع از فرورفتگی شخصیتی آنها شوند و به این ترتیب راه را بر هر نوع زمینه انحرافی که در چنین لحظاتی آینده فرزندان را تهدید می کند ببندند.

۴- عوامل مربوط به مدرسه

گروه همسالان مانند مزاحمت و شوخی های نابجا در کلاس درس رفتارهای نا مناسب عوامل اجرایی مدرسه مانند مدیر ، معاونین ، دبیران و مشاوران جو عمومی حاکم بر مدرسه از لحاظ درسی مانند سخت گیری بیش از حد دبیران در دادن نمره به خاطر بالا فرض کردن سطح علمی مدرسه یا همرنگ شدن دانش آموز با سایر دانش آموزان ضعیف با فرض اینکه همه دانش آموزان مدرسه ضعیف هستند.

۵- عدم اعتماد به نفس دانش آموز

کمبود اعتماد به نفس در دانش آموزان یکی از عواملی است که دانش آموزان را از تلاش و خودباوری باز می دارد و سبب افت تحصیلی شدید آنها می شود. والدین باید به دانش آموزان خود کمک کنند تا خودشان را باور کنند و بتوانند خلاقیت های تحصیلی خودشان را بروز دهند. ترس از گرفتن نمرات بد در امتحانات آخر سال یکی از عوامل خطرناکی است که سبب افت تحصیلی شدید دانش آموزان می شود. ترس از شکست ، انرژی دانش آموزان را ضعیف می کند و آنها را به عقب هل می دهد. می شود با صحبت کردن و تعریف خاطراتی از دورانی که خودتان نیز دانش آموز بودید ترس آنها را از امتحانات کاهش دهید. بعضی از دانش آموزان خیلی زودرنج هستند به همین علت زود به مرز افسردگی می رسند. والدین باید به آنها راه مبارزه با مشکلات را بیاموزند. باید به فرزند دانش آموز خود بیاموزید تمام مشکلاتی که بر سر هر انسان می آید به خاطر این است که آنها نتوانند خوب پیشرفت کنند و مشکلات نیز همین را می خواهند به فرزند دانش آموز خود بیاموزید که مقاومت و استقامت را در خود تقویت کند. البته والدین خود باید الگوی مناسبی برای فرزندان باشند. هر گام موثری که شما در راه تقویت اعتماد به نفس فرزندان بر می دارید زمینه سازی برای پیروزی تحصیلی آینده آنها خواهد شد به همین ترتیب والدین نیز در افت تحصیلی خیلی نقش دارند. یک حرف می تواند سرنوشت دانش آموزی را عوض کند سبب دلسردی او از ادامه جدی تحصیلات شود. باید مراقب اظهاراتی که در حضور دانش آموزان در خصوص آینده و فارغ التحصیل شدن می شود بود. بعضی از والدین ناخواسته این طرز فکر را در ذهن فرزندان خود به وجود می آورند که درس خواندن به بیراهه رفتن است. به خاطر داشته باشید از آنجاکه فرزندان شما در سن کم تجربگی هستند از اظهارات اطرافیان نزدیک خود گویباری می کنند نباید در حضور آنها چیزهایی را بیان کرد که تاثیرات منفی بر آنها داشته باشد.

۵- دوستان ناباب

یکی از عوامل دیگر که سبب افت تحصیلی شدید دانش آموزان می شود معاشرت با افراد ناباب است. فراموش نکنید که دوستان در سرنوشت فرزندان شما نقش خیلی موثری دارند. بکوشید به طور غیر مستقیم کنترلی روی دوستان فرزندان خود داشته باشید و مراقب ارتباط هایی که آنها با دیگران در خارج از محیط خانواده برقرار می کنند باشید. در مدرسه دانش آموزان زیادی با افکار و شخصیت های متفاوت وجود دارند که همگی آنها می توانند تاثیرات مثبت و گاه نامطلوبی روی فرزند شما داشته باشند. طبیعتاً شما همیشه نمی توانید همراه فرزند خود باشید، ولی می توانید به او بیاموزید هر کسی را به دوستی قبول نکند. بکوشید علاوه بر داشتن شناختی از دوستان نزدیک فرزندان خود شناختی نیز از خانواده آنها داشته باشید.

۶- عوامل مربوط به اجتماع

- عوامل اجتماعی پیرامون کودک گاه می تواند زمینه ساز افت یا پیشرفت تحصیلی دانش آموزان گردد.
- استفاده نادرست از کلپ های ورزشی، بدن سازی، بیلپارد و غیره
- استفاده نادرست از کافی نت ها و گیم نت ها گذراندن وقت زیاد در خیابان ها و خارج از منزل
- ۷ - غذا و بیماری

بیماری می تواند در افت تحصیلی دانش آموزان نقش داشته باشد. والدین همواره باید مراقب جسم و روح فرزندان خود باشند و به تغذیه آنها در طول سالهای تحصیل بخصوص هنگام امتحانات اهمیت ویژه ای قائل شوند. دانش آموزان باید غذای مناسبی میل کنند تا انرژی مورد نیاز برای یادگیری در کلاس درس را داشته باشند. دانش آموزانی که غذای کافی نمی خورند همواره در کلاس درس خسته، افسرده و زودرنج هستند و با توجه به ضعف بدنی یا بیماری قادر به یادگیری نمی باشند.

عمده ترین دلایل افت تحصیلی (۱) عوامل فردی: شامل هوش، توجه و دقت، انگیزه، هیجانات و آشفتگی های عاطفی و نارسائی های جسمی.

(۲) عوامل خانوادگی: شامل روابط خانوادگی، فقر مالی و اقتصادی، فقر فرهنگی والدین، فقدان والدین یا والد.

(۳) علل آموزشی مدرسه: شامل شیوه تدریس معلم، برنامه درسی مدرسه، پیشداوری معلم، شرایط فیزیکی کلاس، ارزیابی های نادرست معلمان از عملکرد دانش آموزان، پایین بودن نسبت معلم به دانش آموزان، کمبود معلم مجرب، آموزش دیده و علاقه مند به تدریس و تحت پوشش قرار نگرفتن دانش آموزان واجب التعلیم.

راه های کاهش افت تحصیلی

افت تحصیلی موضوعی غیرقابل حل نیست، اما حل آن هم یکباره و ناگهانی و با شیوه های آنی میسر نیست. برای مقابله با این پدیده، به برنامه ریزی های درازمدت و زیربنایی احتیاج است. برنامه هایی که بر اساس واقعیت های اجتماعی باشند و ضمانت اجرایی به عنوان یکی از اصول برنامه ریزی آموزشی را داشته باشند.

الف) برنامه های درازمدت یا بنیادی:

این برنامه ها تدابیر زیربنایی است که یک سیاست کلی را در نظام آموزشی می طلبد. برخی از جزئیات این روش ها عبارتند از: (۱) تجدید نظر در نظام ارزشیابی.

(۲) کاهش تعداد دانش آموزان هر کلاس.

(۳) ارزیابی هوشی دانش آموزان قبل از دبستان. (۴) فراهم کردن امکانات آموزش و پرورش.

(ب) برنامه های کوتاه مدت:

جزئیات برنامه های کوتاه مدت به شرح زیر است:

(۱) تهیه به موقع کتاب های درسی و فراهم آوردن وسایل کمک آموزشی. (۲) همکاری نزدیک اولیاء مدرسه و والدین.

(۳) ارزیابی عملکرد معلمان و تشویق معلمان کارآمد. (۴) تقویت انگیزه های درونی دانش آموزان.

همچنین تغییر در نگرش های آموزشی معلمان، تغییر در سبک های مدیریت مدارس، نوآوری در روش های تدریس، اصلاح فرآیند یاددهی-یادگیری و توجه به مشارکت مردم می تواند در کاهش مسائل آموزش و پرورش به ویژه افت تحصیلی مثر ثمر باشد. بهره گیری از مطالعات تطبیقی یعنی استفاده از تجربیات سایر کشورها نیز در این زمینه می تواند مؤثر باشد. به عنوان مثال در کشور هندوستان راه های زیر را به کار برده اند:

(۱) روش های مؤثر تدریس عرضه شد. (۲) بازآموزی معلمان آغاز شد.

(۳) بین والدین و معلمان رابطه نزدیکی ایجاد شد.

در کشور پاکستان بیشتر روی بازآموزی ها تأکید شده و بازآموزی معلمان را سرلوحه کار خود قرار داده اند و معتقدند که این کار باید شامل آموزش مهارت های تدریس، بازنگری محتوای دروس و آموزش مهارت هایی باشد که انگیزه دانش آموزان را به درس و تحصیل بیشتر کند. همچنین برای کاهش افت تحصیلی علاوه بر راه های روند سازمانی به راه های برون سازمانی نیز نیاز است. مثلاً کاهش علائق افراد به تحصیلات به ویژه در پسران، به خاطر نبود بازار کار مناسب و شایسته برای دانش آموختگان است که این مهم عامل جدی در کاهش انگیزش تحصیلی در آنها می شود، به طوری که نابرابری آموزشی در شهر و روستا و نیز نابرابری جنسیتی (دختران در مقابل پسران) در تحصیلات عالی که در یک دهه اخیر بر عکس چند دهه قبل در نظام آموزش و پرورش و نظام آموزش عالی کشور ما رخ داده است، به دلیل عدم تطابق نیازهای بازار کار به تخصص فارغ التحصیلان مدارس و دانش آموختگان دانشگاه هاست.

خسارت های ناشی از افت تحصیلی:

(۱) هزینه های تحمیل شده به دولت که شامل:

(الف) اتلاف هزینه های جاری اداره مؤسسات آموزشی توسط دولت.

(ب) اتلاف سرمایه گذاری های ثابت برای احداث و تجهیز فضاهای آموزشی و پرورشی.

۲) هزینه های تحمیل شده بر خانواده شامل:

الف) اتلاف هزینه های مستقیم خانواده مثل پرداخت حق ثبت نام، هزینه لوازم التحریر. ب) اتلاف هزینه های حمل و نقل، ارتباطات برای رفت و آمد دانش آموزان به مدرسه.

۳) خسارت های وارد به دانش آموزان شکست خورده شامل:

الف) هزینه فرصت از دست رفته بر اثر دیرتر راه یافتن به بازار کار.

ب) خسارت های دیگری که بر فرد وارد می شود مثل هزینه واقعی سرخوردگی، احساس حقارت و بی کفایتی و خود پنداری منفی. بعد روانی اجتماعی خسارت ها که به دانش آموز و خانواده او وارد می شود، به مراتب ضربات روانی جدی تری نسبت به بعد مادی خانواده بر فرد تحمیل می کند و متأسفانه جبران زخم های شکست تحصیلی به کندی انجام می شود (نفیسی، ۱۳۷۱).

افت تحصیلی امروز یکی از نگرانی های مهم خانواده ها و دست اندرکاران تعلیم و تربیت است. همه ساله تعداد زیادی از دانش آموختگان در کشورهای مختلف جهان با پدیده ای به نام افت تحصیلی مواجه اند. این پدیده علاوه بر زیان های هنگفت اقتصادی که به دلیل تکرار پایه یا صرف هزینه مجدد برای دانش آموخته انجام می پذیرد، آثار سوئی بر سلامت روحی دانش آموز بر جای می گذارد. افت تحصیلی علاوه بر آثار سوء اقتصادی در شکل ملی تأثیری ناگوار بر سلامت روانی دانش آموزان داشته و نگرانی نامطلوبی برای خانواده ها به دنبال دارد.

راهکارهای پیشنهادی برای کنترل و کاهش افت تحصیلی ۱- راهکارهای پیشنهادی برای مدیر مدرسه جهت کاهش افت تحصیلی در حیطه ی خانواده

پیش بینی برنامه آموزشی ویژه ی والدین با استفاده از افراد متخصص شامل :

- آشنایی با ویژگی های دوران نوجوانی .
- تصحیح مهارت های ارتباطی در منزل
- آموزش شیوه های نظارتی والدین در اجرای برنامه های درسی ارائه شده از طذف مدرسه .
- آسیب شناسی مشکلات تحصیلی دانش آموزان از دیدگاه والدین .
- آموزش مهارت های حل مساله.

۲- راهکارهای پیشنهادی برای مدیر در حیطه ی دانش آموزان

تشکیل دوره های آموزشی مهارت های تحصیلی (مدیریت زمان ، روش های مطالعه ، روش های ایجاد انگیزه ، اضطراب امتحان)

- نظر خواهی از دانش آموزان جهت ارائه راهکارهای پیش گیری از افت تحصیلی .
- جلب همکاری دانش آموزان و ایجاد شور و نشاط در محیط مدرسه .

- تامین آرامش روانی دانش آموزان قبل و هنگام برگزاری امتحان .
- تشکیل کلاهی های فوق برنامه و جبرانی برای دانش آموزان ضعیف .
- تشویق دانش آموزانی که پیش رفت تحصیلی داشته اند در حضور والدین ، هم کلاسی ها دبیران .

۳- راه کارهای پیشنهادی برای مدیر مدرسه در حیطه ی معلمان

- آسیب شناسی مشکلات تحصیلی از دیدگاه معلمان (کلاس به کلاس)
- دریافت راهکارهای پیشنهاد همکاران و نقد و بررسی آن ها .
- فعال و هدف مند نمودن گروههای درسی مدرسه در راستای ارائه ی شیوه های نوین تدریس .
- آشنا نمودن معلمان با شیوه های صحیح ارتباطی در کلاس درس .
- برگزاری کار گاه های آموزشی فنون تدریس ، کنترل کلاس و شیوه های ارزشیابی در جاسات شورای دبیران .
- تعامل و همکاری با معلمان در اجرای برنامه های آموزشی .
- تشویق و تقدیر از دبیرانی که شرایط پیش رفت دانش آموزان ضعیف را فراهم می کنند .

۴- راهکارهای پیشنهادی برای معاون مدرسه

- آسیب شناسی غیبت ها تاخیرهای متوالی دانش آموزان با همکاری مشاور مدرسه .
- برگزاری جلسات گروهی آموزشی و مشاوره ای با همکاری مشاور مدرسه .
- شناسایی مشکلات خانوادگی دانش آموزان و ارجاع به مشاور مدرسه .
- ایجاد هماهنگی بین دانش آموز ، معلم و والدین در جهت بهبود وضعیت تحصیلی .
- شرکت در دوره های آموزشی ارتباط موثر و پیش گیری از افت تحصیلی .

۵- راهکار های پیشنهادی به معلمان

- تهیه هدف کلی و رفتاری هر درس (طرح درس) و ارائه به دانش آموزان قبل از حضور در کلاس و تدریس ، جهت آمادگی دانش آموزان .

- تشکیل کار گروه علمی کلاسی متشکل از دانش آموزان مستعد و ضعیف و نظارت بر فعالیت آنان .
- آشنایی با فنون مختلف تدریس .
- استفاده از اصول روان شناسی و مشاوره قبل از شروع تدریس جهت ایجاد انگیزه در دانش آموزان .
- استفاده از وسایل کمک آموزشی .
- نقد و بررسی و دریافت پیشنهادهای از دانش آموزان در رابطه با نحوه تدریس .
- ۶- راهکارهای پیشنهادی به مشاور
- آسیب شناسی مشکلات تحصیلی دانش آموزان از طریق نظر خواهی از مدیر، معاون ، دبیران ، پرونده ی مشاوره ای ، والدین ، اقدام پژوهی و انجام مشاوره های فردی و گروهی .
- برگزاری کارگاه های تخصصی مهارت های تحصیلی ویژه ی دانش آموزان و معلمان .
- تعامل با معلمان جهت ارائه ی خدمات مشورتی به آنان .
- برگزاری جلسات راهنمایی برای والدین و ارائه ی خدمات تخصصی به آنان .
- انجام مشاوره های فردی و گروهی با دانش آموزان دارای مشکلات تحصیلی و خانوادگی و...
- ارجاع دانش آموزان دارای مشکلات خاص به مراکز مشاوره افراد ذیصلاح .

دانش آموزان

دانش آموز از لحاظ لغوی به معنی کسی است که دانش می آموزد و در اصطلاح، برای اطلاق به محصلان رسمی در سطح تحصیلات پیش از دانشگاه به کار می رود. در یک نظام آموزشی، وقتی یک فرد می آموزد که «دیگران چه گفته اند و چه کرده اند» و برای می گویند که «مسائل پیچیده یک علم را چگونه حل کرده اند» دانش آموز، دانشجو یا طلبه است. فقط از زمانی که خودش به مرز دانش می رسد و مسئله تازه ای را کشف یا حل می کند یک محقق و دانشمند است. دانش آموز یعنی فردی که می خواهد دانش را بیاموزد و علم خود را افزایش داده تا روزی بتواند علمش را به دیگران انتقال داده یا معل م شود و یا از علم خود در راه توسعه صنعت و آبادانی کشورش استفاده نماید. در واژه نامه تخصصی (ترمینولوژی) آموزش و پرورش درباره واژه دانش آموز آمده است: شاگرد مدرسه ای با محدوده سنی ۶ تا ۱۶ سال که قبل از آموزش عالی در یکی از دوره های تحصیلی (ابتدایی، راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی) و در یکی از مؤسسات آموزشی اعم از دولتی یا خصوصی، بر اساس برنامه آموزشی خاص و برابر مقررات نظام آموزش و پرورش، به امر آموزش، پژوهش، تحصیل علم و تربیت اشتغال دارد. یکی از مقوله های مهم در آموزش و پرورش فرایند یاددهی و یادگیری است. به عبارت دیگر تمامی فعالیت های آموزش و پرورش در جهت بسترسازی مناسب برای تحقق این فرایند می باشد. در رأس این فرایند،

دانش آموزان قرار دارند و همه فعالیت ها، مانند تأمین معلم، مواد آموزشی، فضای آموزشی و... در خدمت او قرار می گیرد. یکی از اهداف مهم آموزش و پرورش، پرورش تفکر در دانش آموز است. انتظار این است که دانش آموزان پس از فارغ التحصیل شدن در زمینه های مختلف اهل نظر بوده و بتوانند مسائل را نقد و تحلیل نمایند. لازمه رسیدن به چنین هدفی شروع فعالیت ها از دوران ابتدایی است تا آنها عملاً مخالفت کردن، موافقت کردن، معاشرت کردن، مباحثه کردن را تمرین کرده باشند. هدف عمده آموزش باید وادار کردن دانش آموزان به تفکر باشد. اساس یادگیری نحوه تفکر است که باید به شاگردان تعلیم داده شود به عنوان مثال از ژاپن یکی از موفق ترین کشورهای جهان پیرامون تعلیم و تربیت استزیرا در این کشور، اندیشیدن دانش آموزان در جریان آموزش برجسته ترین ویژگی فعالیت های آموزش است.

تقسیم بندی دانش آموزان

بطور کلی می توان دانش آموزان را به چند دسته تقسیم نمود که عبارتند از: ۱- دانش آموز استثنایی ۲- دانش آموز انتقالی

۳- دانش آموز با اختلالات رفتاری ۴- دانش آموز با ناتوانی های یادگیری خاص ۵- دانش آموز با نیازهای ویژه ۶- دانش آموز چند معلولیتی

۷- دانش آموز دارای اختلالات رفتاری - هیجانی ۸- دانش آموز دارای مشکلات ویژه یادگیری ۹- دانش آموز دیرآموز ۱۰- دانش آموز شاهد

۱۱- دانش آموز کم توان ذهنی ۱۲- دانش آموز معلول جسمی - حرکتی (چار آسیب دیدگی خفیف)

۱۳- دانش آموز معلول جسمی - حرکتی (دچار آسیب دیدگی شدید)

بخشی از حقوق اساسی دانش آموزان:

- دانش آموز دارای حق آزادی عقیده و بیان و مصونیت پس از بیان است.
- دانش آموز مصون از تعرضات جسمانی، روانی، و حیثیتی است و کرامت والای شخصیت انسانی وی باید مورد احترام قرار گیرد.
- هیچ دانش آموزی را نمی توان بی دلیل نسبت به مکالمات تلفنی و وسایل شخصی از قبیل کمدها و لباسها مورد تجسس قرار داد.
- دانش آموز حق دارد از مدرسین توانمند و برجسته در ابعاد علمی و اخلاقی بهره مند شود.
- دانش آموز از حق تناسب محیط آموزش با فعالیت های آموزشی برخوردار است.
- دانش آموزان حق دارند به طور یکسان از امکانات آموزشی بهره مند شوند.

- دانش آموزان حق دارند از آموزش های ویژه جهت رویارویی با بلایا و حوادث طبیعی بهره مند شوند.
 - دانش آموزان حق دارند از منابع کمک آموزشی از قبیل کتابخانه ها، اینترنت و فناوری های جدید علمی و آموزشی مطابق با شرایط روز و قوانین جاری بهره مند شوند.
 - دانش آموزان حق دارند در آموزش های رسمی نظام آموزش و پرورش از فراگیری اصول حقوق شهروندی و مهارت های زندگی اجتماعی بهره مند شوند.
 - دانش آموزان حق دارند در آموزش های رسمی نظام آموزش و پرورش از فراگیری اصول حقوق بشر و سایر اسناد و مقررات بین المللی در مورد حقوق کودک و دانش آموز بهره مند شوند.
 - دانش آموزان حق برخورداری از مراقبت های بهداشتی و معاینات پزشکی و بهداشت روانی مستمر به منظور تشخیص، پیشگیری، پیش بینی و درمان را دارند.
 - دانش آموزان حق برخورداری از محیط سالم و ایمن آموزشی به منظور تأمین بهداشت روانی و سلامت جسمانی را دارند.
 - دانش آموزان حق دارند، از بیمه مناسب در مقابل حوادث و بیماری ها در محیط آموزشی و خارج از محیط آموزشی برخوردار باشند.
 - دانش آموزان حق دارند با اصول حفاظت از محیط زیست و استفاده بهینه از منابع طبیعی آشنا شوند.
- حقوق دانش آموزان در امور حقوقی و قضایی
- دانش آموزان حق دارند در صورت ارتکاب به جرم و محرز شدن آن از سوی دادگاه از مجازات جایگزین زندان و شلاق بهره مند شوند.
 - دانش آموزان حق دارند مسایل قضایی مربوط به آنها در دادگاه های تخصصی با حضور قضات ورزیده و مسلط به مسایل آموزشی و پرورشی مورد محاکمه قرار گیرند.
 - دانش آموزان حق دارند از تحقیقات و رسیدگی به اتهامات و جرایم در امور قضایی، مستقیماً توسط قاضی برخوردار شوند.
 - دانش آموزان حق دارند از حق وکالت تسخیری با همکاری وکلای متخصص در زمینه تخلفات و جرایم مربوط سنین دانش آموزی بهره مند شوند.
 - دانش آموزان حق دارند از رسیدگی به امور قضایی در دادگاه غیرعلنی بهره مند شوند.
 - دانش آموزانی که در کانون های اصلاح تربیت به سر می برند حق دارند با توجه به گزارش های کانون اصلاح و تربیت مبنی بر تأثیر مجازات های کانون در دانش آموز از نقطه نظر اصلاح رفتار احکام صادره برای آنها از طرف دادگاه مورد تجدید نظر قرار بگیرد.

- دانش آموزان حق دارند از نماینده حقوقی ویژه از سوی آموزش و پرورش در دادگاه ها برخوردار شوند.
- بر اساس ماده ۳۵ این منشور دانش آموزان حق دارند در محیطی با تراکم فضایی متناسب با سن و مرحله رشد خود، تحصیل نمایند .

مقطع ابتدایی

آموزش ابتدایی ، به عنوان اولین مرحله آموزش همگانی مطرح است ؛ البته آموزش پیش دبستانی به علت کمبود امکانات ، همگانی نمی باشد. از آنجا که برخی از خانواده ها ، از امکانات کافی مادی و فرهنگی برای آموزش محروم می باشند ، آموزش ابتدا مرحله در ساختار نظامی موجب کاهش نابرابری های فرهنگی می گردد. آموزش ابتدایی ، کودکان را برای مقاطع بالاتر آماده می کند و چنانچه از نظر کمی و کیفی در سطح بالاتری ارائه شود ، افت تحصیلی و ترک تحصیل در مقاطع بعدی ، کمتر می شود. اگر آموزش ابتدایی در سطح گسترده ای صورت بگیرد و اکثریت یا تمام کودکان واجب التعم لم ایرانی را تحت پوشش قرار بدهد، می تواند ، بی سوادی را در کشور ریشه کن کند در سال ۱۳۱۳ نظام نوین آموزشی ایران گسترش پیدا کرد، دانشسرا و تربیت معلم در ایران ، به نام " دارالمعلمین" و " دارالمعلمات" و سپس دانش سرای مقدماتی تأسیس شد. تا سال ۱۳۴۵ نظام آموزشی ایران دارای سیستم شش سال ابتدایی، سه سال دوره اول دبیرستان و سه سال دوره دوم دبیرستان بوده است. از سال ۱۳۴۵ طول دوره ابتدایی از شش سال به پنج سال کاهش یافت. بدین ترتیب ، دانش آموزان برای ورود به سه سال دوره راهنمایی آماده می شوند تا استعداد آنها دقیقاً شناسایی شده و بر مبنای استعدادهایشان، در دوره متوسطه ، در رشته خاصی ادامه تحصیل بدهند. در حقیقت، نظام آموزشی ایران در سال ۱۳۴۵ به صورت کلی تغییر کرد و از مهر ماه سال ۱۳۵۰ دوره اول راهنمایی تحصیلی شروع شد. بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت معتقدند که سن تقویمی نباید تنها شرط ورود کودک به دوره ابتدایی باشد ، بلکه کودک باید از طریق آمادگی، مورد ارزیابی قرار گیرد. هدایت تحصیلی فقط به دوره راهنمایی تحصیلی محدود نمی شود، بلکه می توان زمینه مشاهده منظم و علمی کودک را از دوره ابتدایی به وجود آورد و از این طریق ، زمینه های استعداد و علائق کودک را شناسایی نمود. به نظر مربیان تعلیم و تربیت ، مشاوره و راهنمایی تحصیلی در دوره ابتدایی، باید به طور سیستماتیک صورت گیرد و مشاهده سیستماتیک از کودکان، به منظور تشخیص استعدادهای آنها می باشد. هدف عمده آموزش دوران ابتدایی، پرورش استعدادها و قابلیت های بالقوه کودکان است؛ لذا این آموزش ها در تمام دنیا ، تحت عنوان آموزش های عمومی در نظر گرفته می شوند.

در دوران ابتدایی، از طریق آموزش هنجارها و ارزش های اجتماعی به کودکان، به آنها می فهماند که لازمه زندگی اجتماعی ، رعایت حقوق دیگران است. دوره ابتدایی دوره آموزشی رسمی کودکان است. به مدارس آموزشی این دوره دبستان گفته می شود. در ایران، دوره ابتدایی یا دوره دبستان، دو دوره ۳ ساله است که دانش آموزان در سن ۷ سالگی وارد شده و پس از ۶ سال از این مقطع آموزشی وارد دوره متوسطه اول می شوند. در حال حاضر دوره ابتدایی شامل شش پایه است. دانش آموزان پس از کسب شرایط قبولی در شش پایه، وارد مقطع متوسطه اول می شوند. دوره ابتدایی به لحاظ رشد، تربیت و تکوین شخصیت کودکان دوره بسیار مهمی است. این دوره را دوره اطاعت، تأدیب، خلاقیت و بروز استعدادهای عمومی هم گفته اند. این سطح از آموزش به نامهای تعلیمات ابتدایی، تعلیمات اجباری، آموزش همگانی و آموزش عمومی خوانده شده است. پیش از تشکیل دبستانها به سبک جدید، در خانه ها، مساجد و به ویژه مکتب خانه ها انجام می گرفته است. فکر تأسیس مدارس از جمله مدارس ابتدایی با تأسیس وزارت علوم در سال ۱۲۷۲ قمری به تدریج گسترش یافت. طبق قانون اساسی معارف، مصوب ۱۲۹۰ شمسی سن ورود به مدارس و مکاتب ابتدایی، هفت سال تعیین و تعلیمات ابتدایی برای همه ایرانیان اجباری شد. به موجب این قانون، برنامه مدارس و مکاتب از طرف وزارت معارف تعیین می شد. در سال ۱۳۰۲ شمسی وزارت معارف، تصمیم به اصلاح مکاتب گرفت و به موجب آئین نامه ای که در ۲۷ بهمن ۱۳۰۳ به تصویب شورای

عالی معارف رسید، تأسیس مکاتب جدید منوط به اجازه وزارت معارف گردید و باید برنامه مصوب این وزارتخانه در مکاتب تدریس می‌شد. با افزایش تعداد مدارس جدید و اعزام معلمان از شهر به روستاها به تدریج تعداد مکتب خانه‌ها کاهش یافت. تا سال ۱۳۴۴ شمسی طبق قانون، تعلیمات ابتدائی اجباری شش سال تعیین شده بود. از سال تحصیلی ۱۳۴۶-۱۳۴۵ طبق طرح اصلاح نظام آموزش و پرورش ایران (نظام جدید)، تعلیمات عمومی کشور در دو مرحله ابتدائی و راهنمائی تحصیلی مطرح شد و دوره ابتدائی به عنوان اولین مرحله تعلیمات عمومی شامل پنج سال اعلام گردید. در اردیبهشت ۱۳۵۰ قانونی با عنوان قانون اصلاح قانون آموزش و پرورش عمومی و اجباری و مجانی به تصویب رسید. در این قانون آمده است: دوره تعلیمات عمومی و اجباری کشور در دو مرحله اجراء می‌شود که مرحله اول آن دوره پنج ساله ابتدائی و مرحله دوم آن دوره سه ساله راهنمائی تحصیلی است. وزارت آموزش و پرورش مکلف است پس

از اجراء مرحله اول در سراسر کشور، اجراء مرحله دوم را در هر نقطه که موجبات آن فراهم باشد، اعلام نماید؛ بنابراین با تصویب این ماده واحده قسمتی از ماده ۲ قانون تعلیمات اجباری مصوب ۱۳۲۲ لغو گردید و دوره ابتدائی از شش سال به پنج سال با عنوان مرحله اول تعلیمات عمومی تغییر یافت. همچنین مطابق اصل ۳۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تا سرحد خودکفائی کشور به طور رایگان گسترش دهد. در سال ۱۳۹۰ قانون جدیدی تصویب شد که دوره ابتدائی از ۶ سال تشکیل شود و دوره‌های تحصیلی به ترتیب ۶ و ۳ ساله شدند. این قانون سال ۱۳۹۱ اجرا شد.

اهداف آموزش و پرورش ابتدایی

۱- مهمترین هدف در دوره ابتدایی، پرورش استعدادهای کودکان می باشد. منظور از استعداد، توانایی و قابلیت های بالقوه دانش آموزان است. استعدادها دو دسته عمومی و خاص می باشند. استعدادهای عمومی، باید در همه افراد جامعه شکوفا شوند وگرنه، افراد قادر به مشارکت در فعالیت های گروهی و اجتماعی نیستند. برای مثال، در این زمینه می توان به پرورش قوای تفهیم در کودکان اشاره کرد. در دوره ابتدایی، باید بین افراد تفاهم و توافق عمومی ایجاد شود؛ چون این امر سبب تقویت وجوه تشابه افراد می گردد. استعدادهای خاص، استعدادهایی هستند که در همه افراد به یک اندازه وجود ندارند و افراد، از نظر استعدادهای خاص متفاوت هستند. برخی از افراد در یک استعدادهای خاص از بقیه بالاترند و عده ای در استعداد خاص دیگری، مانند استعداد ریاضی، موسیقی، نقاشی برتر هستند. پرورش استعدادهای خاص، در دوره دبیرستان صورت می گیرد. هر چند که زمان بروز برخی از استعدادهای خاص در اواخر سال های دبستان می باشد، اما اکثر آن استعدادهای خاص از دوره راهنمایی به بعد شکوفا می شوند و زمینه شکوفایی آنها در دوره دبیرستان فراهم می شود. به عبارت دیگر دوره راهنمایی، زمان تشخیص استعدادهای خاص، از طریق مشاهده منظم و پرسشنامه است، ولی دوره متوسطه، زمان پرورش استعدادهای خاص می باشد. پرورش استعدادهای خاص، در همه افراد صورت نمی گیرد، نیازی به پرورش همگانی نیست و فقط باید در برخی از افراد که دارای استعدادهای خاص هستند، تحقق یابد. این استعدادهای خاص شکوفا نمی شوند و شناسایی و پرورش آنها، به سهولت صورت نمی گیرد. استعدادهای خاص، باعث تقویت وجوه تمایز در افراد می گردند، برعکس استعدادهای عمومی که سبب تقویت وجوه تشابه در افراد می شوند.

۲- آشنا نمودن دانش آموزان با معارف دینی: در دوره ابتدایی، باید دانش آموزان را متناسب با هوش و توانایی هایشان با رموز خلقت، زندگی پیامبران، ائمه معصومی ن و آیه های ساده قرآن آشنا نمود. در آموزش این مسائل، باید با ساده گویی و ارایه مثال های عینی، اقدامات لازم انجام گیرد.

۳- تقویت حس نظم، مسوولیت پذیری و رعایت حقوق دیگران: در این دوره، باید نظم و انضباط، حس مسوولیت پذیری، احترام به حقوق دیگران و کنترل خود را به کودک یاد داد تا خود مداری و خود محوری کودک، به تدریج تعدیل گردد. در اینجا باید تناسب

اصل سندیت و اقتدار نیز رعایت شود .

۴- ایجاد بینش کافی نسبت به تمدن : در دوره ابتدایی ، باید کودکان را با علومى چون تاریخ ، جغرافیا و اجتماعى آشنا نمود . هدف از آموزش چنین علومى در این دوره ، این است که کودکان با زمان و مکان پیرامون خود ارتباط برقرار کرده و نسبت به تمدن کشور خود ، احساس تعلق کنند .

۵- آموزش اطلاعات بهداشتى ، ایمنى ، قوانین و هنجارهای اجتماعى : کودکان در این دوره ، از نظر فکرى قادر به درک قواعد هستند ، در نتیجه مى توان هنجارهای اجتماعى ، آموزش های بهداشتى و ایمنى را به آنها ارایه نمود.

پیشینه تحقیق:

ممشلى (۱۳۹۰) در پژوهشى تحت عنوان بررسی عوامل اجتماعى موثر بر افت تحصیلى دانش آموزان متوسطه نظرى شهر مینودشت به این نتایج، دست یافت که بین دو متغیر افت تحصیلى و میزان تحصیلات پدر ، میزان تحصیلات مادر رابطه معنی داری وجود دارد . همچنین محاسبه میزان همبستگی اسپیرمن بین دو متغیر افت تحصیلى و درآمد پدر نتایج، حاکی از این مطلب بود که بین این دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد . همچنین مشخص گردید که بین دو متغیر افت تحصیلى و درآمد مادر ارتباط معنی داری وجود دارد . محاسبه میزان همبستگی اسپیرمن بین دو متغیر افت تحصیلى و شغل پدر و شغل مادر ، چنین بیان شد که بین این دو متغیر رابطه وجود دارد . همچنین بین دو متغیر افت تحصیلى و میزان اعتماد خانواده رابطه معنی داری وجود دارد . محاسبه میزان همبستگی اسپیرمن بین دو متغیر افت تحصیلى و میزان نظارت خانواده و سابقه معلم نیز چنین بیان شد که بین این دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد.

دلاکه در سال ۱۳۸۰ تحقیقى تحت عنوان « تحلیل عوامل موثر بر دانش آموزان در معرض افت تحصیلى از مدارس ابتدایی تهران » انجام داده است در این تحقیق ۷ عامل مهم یعنی، آموزشى، رفتارى، اجتماعى، اقتصادى، خانواده، حضور تکرار پایه در یک سال که بر دانش آموزان در معرض خطر افت تحصیلى موثر هستند تحلیل شده است . در این تحقیق آمده است به نظر معلمان بهترین راهبردهای جلوگیری از شکست تحصیلى راهبردهای آموزشى است . با بررسی تحقیقات اخیر موثرترین ویژگی های دانش آموزان در معرض خطر افت تحصیلى شناسایی شد.

پورقاز (۱۳۸۰) در پژوهشى به بررسی موثر افت تحصیلى دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار پرداخته و در نتایج خود دریافته است بین فقدان نیروى انسانی ماهر و متخصص، عوامل فرهنگى و اجتماعى و عوامل اقتصادى خانواده ها در افت تحصیلى دانش آموزان نقش بسزایی را ایفا مى کند.

هافمن در سال ۱۹۸۹ با تحقیقى در مورد اشتغال مادران و وضعیت فرزندان، خاطر نشان مى سازد که دختران مادران شاغل از پیشرفت تحصیلى و سازگارى اجتماعى و استقلال بیشترى برخوردارند . همچنین پسران مادران شاغل در مقایسه با پسران مادران غیرشاغل از سازگارى اجتماعى و استقلال بالاترى بهره مندند. در خانواده های بسیار فقیر پسران مادران شاغل در آزمون های شناختى و هوشى نمرات بالاتر از پسران مادران غیرشاغل دارند در ضمن مادران طبقه متوسط نسبت به مادران طبقات پایین تر، مى توانند معلم بهتری برای فرزندان خود باشند و تحریرى ذهنى گسترده تری برای آنها فراهم سازند.

کرزیک (۱۹۶۶) در یکی از مطالعاتش از محصلین علل بی میلی شان به انجام تکالیف را جویا شد. آنان عمدتاً این سه مورد را ابراز داشتند: مزاحمت های درون خانه ، عدم جذابیت تکالیف ، تماشای تلویزیون ، آموزگاران نیز مهمترین علل را به ترتیب عدم علاقه به درس و مدرسه زیاد بودن تکالیف و عدم رسیدگی و کنترل اولیاء ذکر کرده اند.

نتیجه گیری :

نظام های آموزشی در حال حاضر از ارکان مهم توسعه در جوامع به شمار می آیند و اصولاً جوامع ، اهداف و آرمان های خود را از طریق تاسیس این نظام ها دنبال می کنند. با این تعبیر آموزش و پرورش را می توان الگوی کلی نهادها و موسسات موجود در جامعه قلمداد نمود و رشد و توسعه جوامع را در گرو رشد و توسعه نظام های آموزشی ممکن دانست (کیامنش، ۱۳۷۹). در هر نظام تعلیم و تربیت ، میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، یکی از شاخص های موفقیت در فعالیت های علمی است وجود پیشرفت تحصیلی موضوعی است که بخصوص در حال حاضر مورد توجه نظام آموزش و پرورش هر کشوری است.

میزان افت تحصیلی از مشکلات عمده و رایج دانش آموزان در همه پایه های تحصیلی است. (لی، ۲۰۱۰). منظور از افت تحصیلی کاهش عملکرد تحصیلی دانش آموزان از سطح رضایت به سطح نامطلوب می باشد. افت تحصیلی به معنای دقیق آن، زمانی است که فاصله قابل توجهی بین توان واستعداد بالقوه و توان بالفعل فرد، در فعالیت درسی و پیشرفت تحصیلی مشهود باشد. گرچه این تعریف می تواند همه کسانی که به دنبال شکست های پی درپی تحصیل، از تحصیل عقب مانده عمدتاً به اصطلاح تجدید یا مردود شدند را در برگیرد اما، مفهوم افت تحصیلی صرفاً در تکرار پایه و تکرار دروس خلاصه نمی شود و می تواند شامل هر دانش آموز و دانشجویی شود که اکتساب های آموزشگاهی و پیشرفت دانشگاهی او کمتر از توان بالقوه و حد انتظار اوست لذا، بر اساس این تعریف دانش آموزان تیزهوش نیز ممکن است ، دچار افت تحصیلی و کم آموزی بشوند. مجموعه ای از عوامل وجود دارند که باعث افت تحصیلی و به تبع آن اتلاف نیروی انسانی و غیرانسانی نظام آموزشی می گردند. از این منظر برای یافتن عوامل موثر بر افت تحصیلی دانش آموزان باید عوامل خانوادگی نظیر، پایگاه اجتماعی اقتصادی، سطح تحصیلات در خانواده، امکانات ، توجه ، نا به سامانی و مشکلات در خانواده مورد توجه قرار داد. افت تحصیلی یک معضل مهم و چند وجهی است که برای پیشگیری از آن بایستی به نقش عوامل متعدد توجه داشت .

یکی از عوامل مؤثر بر افت تحصیلی و مردودی عوامل خانوادگی است. مطالعات نشان داده اند که کودکان با خانواده های فقیر ، تحصیلات و درآمد پایین، کودکانی که در خانواده آن ها مشاجرات زیاد است، بیشتر احتمال دارد مردودی را تجربه نمایند. از عوامل دیگری که با ترک تحصیل رابطه دارند. سطح موفقیت شغلی والدین، نبودن پدر و مادر و وسائل کمک آموزشی در خانه را می توان نام برد. می توان با تقویت رابطه مدرسه و خانواده از طریق آموزش های عملی و تشکیل گروه های خاص مثل گروه های همیار، تأثیر سوء عوامل خانوادگی هر چند اندک را به حداقل رساند. انجمن اولیاء و مربیان می تواند در جهت این هدف گام جدی تری بردارد. در زمینه عوامل فردی مؤثر بر افت تحصیلی می توان باتوجه به استعدادهای بالقوه فرد از طریق آموزش های مناسب در جهت رفع آشفتگی های عاطفی، هیجانی، مشکلات رفتاری و به منظور تقویت انگیزه دانش آموزان برنامه ریزی کرد. چون پایین بودن سطح تحصیلات والدین یکی از عوامل مؤثر بر افت تحصیلی است، ایجاد جو سازنده و ارتباط بین خانه و مدرسه از اهم وظایف مسئولان تعلیم و تربیت می باشد. در این راستا یکی از نهادهایی که می تواند نقش فعالی داشته باشد انجمن اولیاء و مربیان است که به طور پویا در حل مشکلات و مسائل دانش آموزان و خانواده های آنان و هم چنین در ایجاد نگرش و انگیزش مثبت در والدین نسبت به کسب علم و دانش می تواند نقش موثری داشته باشد . به اولیای دانش آموزان در مورد فعالیت های درسی، نقش آن ها در موفقیت و پیشرفت تحصیلی و فضای مناسب یادگیری، ترغیب کودکان به مطالعه و یادگیری، اطلاعات لازم داده شود. در عصر حاضر آموزش و پرورش و به طور کلی تحصیل بخش مهمی از زندگی افراد را تشکیل می دهد و کمیت و کیفیت این تحصیل نیز نقش مهمی در آینده ی دانش آموزان ایفاء می

کند(شیخ الاسلامی و امیدوار، ۱۳۹۶). پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و عوامل مرتبط با آن همواره از اولویت های آموزش و پرورش و از مسائل مورد توجه مدیران است. یکی از عوامل کلیدی مؤثر در موفقیت دانش آموزان، مفهوم اشتیاق تحصیلی است(والکر، ۲۰۱۴). در سال های اخیر، پژوهشگران مختلف در حوزه یادگیری به مفهوم اشتیاق تحصیلی پرداخته و به عنوان یک عامل اساسی در رشد شخصی، اجتماعی و پیشرفت تحصیلی مورد توجه قرار دارد.(موتی و ماستین، ۲۰۱۳)

منابع:

- دادفر، رضا، نصراللهی، عباس، عبدالحسنی، امیر، احمدی، وحید، (۱۳۹۲) بررسی علل عوامل خانوادگی مؤثر بر تحصیل دانش آموزان دختر و پسر اول دبیرستان شهرستان دره شهر در سال تحصیلی ۹۱-۹۰، مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام دوره بیست و یکم شماره ششم آذر.
- دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۸۲)، مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، تهران: انتشارات مدرسه.
- دلاکه، حسن(۱۳۸۰)، تحلیل عوامل مؤثر بر دانش آموزان در معرض افت تحصیلی از دیدگاه معلمان مدارس ابتدایی تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- شارع پور، محمود(۱۳۸۳) جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران سازمان مطالعه و تدوین کتب درسی علوم انسانی و دانشگاه (سمت).
- شیخ الاسلامی، علی، امیدوار، عظیم، (۱۳۹۶)، اثر بخشی آموزش تفکر انتقادی برسبک حل مساله ی (کارآمد و ناکارآمد) دانش آموزان، روانشناسی مدرسه.
- طیبیان، شیوا، کریمیان، حبیب الله، بررسی و مقایسه میزان تاثیر عوامل خانوادگی و اجتماعی مؤثر بر افت تحصیلی دانش آموزان (مطالعه موردی دانش آموزان دختر مقطع اول و دوم و سوم متوسطه، پایان نامه کارشناسی ارشد، گرمسار دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده علوم انسانی .
- علاقه بند، علی (۱۳۸۲) جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران: نشر روان.
- کیامنش، علیرضا، خیریه، مریم، (۱۳۷۹)، روند تغییر درون دادها و برون دادهای آموزش ریاضی بر اساس یافته های TIMSS- TIMSS-R
- i انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت، وزارت آموزش و پرورش.
- گلشنی فومنی، محمد رسول (۱۳۸۲)، جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران: نشر دید آور.
- لطف آبادی، حسین، رویکردی نو به فلسفه تعلیم و تربیت، فصلنامه نو آوری های آموزشی، شماره ۲۰، سال ششم، تابستان ۱۳۸۶ نشریه نگاه، وزارت آموزش و پرورش، شماره ۳۱۸، ۱۳۸۶.

- منادی، مرتضی (۱۳۷۲)، تفسیر شکست های تحصیلی از دیدگاه جامعه شناسی، فصلنامه تعلیم و تربیت، پاییز و زمستان سال نهم، شماره ۳ و ۴.
- معیری، محمد طاهر (۱۳۷۰)، مسائل آموزش و پرورش، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- نیک زاد، محمود (۱۳۷۵)، کلیات تعلیم و تربیت، تهران: انتشارات کیهان.
- نفیسی، عبدالحسین (۱۳۷۱)، خسارت های ناشی از شکست تحصیلی و وضعیت آن در سال ۱۳۶۹، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال هشتم، شماره ۳.
- هادی زاده، مهسا مقایسه عاطفی منفی کمالگرایی ی تیپ شخصیتی (A-B) در بین دانش آموزان متوسطه دختر با سابقه افت تحصیلی و عادی، دومین کنفرانس بین المللی اقتصاد، مدیریت و فرهنگ ایرانی اسلامی، مرداد ۱۳۹۴.